

Historisch portret

Border Collie

Schapendrijver en alleskunner

'The lost sheep', schilderij van Walter Hunt (1860-1941).

In oude geschriften, documenten en boeken of op prenten en schilderijen is de geschiedenis van honden vastgelegd. En dan vooral het werk dat ze doen. Meegaan op jacht, het drijven en hoeden van een kudde, het bewaken van huis en hof en het gezelschap houden van de mens. Elke maand biedt *Onze Hond* jou een inkijkje in de rijke historie van een rashond. Deze maand: de Border Collie.

De historie van dit ras is vrij jong, hoewel er in Engeland aan het einde van de 18e eeuw al beschrijvingen worden gemaakt die duiden op Border Collieachtige honden. Het zal echter tot 1893 duren voordat we kennismaken met een hond die er ook echt als de hedendaagse Border Collie uitziet.

Een veelheid van types

De bakermat van dit ras is Engeland, om precies te zijn de gebieden rond de grens met Schotland, de 'Borders'. In oude beschrijvingen van honden vinden we teksten die, met een beetje fantasie, op de Border Collie betrekking kunnen hebben. Aan het begin van de 19e eeuw bestaan er niet alleen Border Collies, maar ook Schotse Collies, Highland Collies, Welsh Grey Sheepdogs, Smithfield Sheepdogs, Welsh Hillman, Cumberland Sheepdogs, Dorset Blue's, Welsh Black and Tan Sheepdogs, Bobtailed Sheepdogs en nog veel meer. Uit die veelheid van types herdershonden, die in de grensstreek worden gebruikt bij het drijven van vee – voornamelijk schapen – onderscheidt zich een type dat wij nu kennen als de Border Collie. De naam van het ras is afgeleid van de grensstreek en van een in onbruik geraakte naam van een schapenras met een zwarte kop en zwarte poten, dat 'coalley' wordt genoemd. De herdershonden die deze schapen drijven en hoeden zijn de 'coalleys-dogs' of 'coalley-dogs'.

Van Coally naar Collie

In de 19e eeuw buitelen auteurs over elkaar heen als het om beschrijvingen van hondensrassen gaat, al moet worden gezegd dat men elkaar veelvuldig citeert. Of beter gezegd: elkaars teksten overschrijft, terwijl ook de illustraties soms dezelfde zijn. Vaak zijn dat schilderijen en tekeningen van Engelse kunstenaars uit die tijd. Zij geven ons natuurgetrouwe beelden, niet alleen van de Border Collie, maar ook van

Old Hemp (1893-1901), de hond 'waar het allemaal mee begon'.

andere schapendrijvers. Richard Ansdell (1815-1885) is een van de beroemdste kunstenaars op wiens schilderijen de Border Collie veelvuldig voorkomt. Tussen 1830 en 1840 verschijnt in de *Naturalist's Library* een afbeelding van een hond met een driekleurige vacht en halfopgerichte oren. Hij staat iets hoger op de benen dan de Border van vandaag de dag. In 1885 schrijft Thomas Bewick

Veel rassen kennen een hond 'waar het allemaal mee begon, waar het ras zijn bestaan aan te danken heeft. Voor de Border is dat Old Hemp.

in zijn boek *A General History of Quadrupeds* over de 'the Shepherd's Dog: "Dit nuttige dier, altijd trouw aan zijn plicht, is de baas aan het hoofd van de kudde. In het noorden van Engeland wordt hij Coally Dog genoemd."

In 1894 verschijnt *Modern Dogs* van Rawdon B. Lee, dat is geïllustreerd met afbeeldingen van Arthur Wardle. De naam 'Coally Dog' lijkt nu te zijn verdwenen, want Lee noemt het ras 'Collie or Sheep Dog'. Tot rond 1860 blijft de Border Collie een pure werkhond; pas aan het einde van de 19e eeuw wordt het een min of meer populair ras. In 1873 worden de honden gepresenteerd op de eerste officiële *sheepdog trial* in het Verenigd Koninkrijk. Fokkers hebben al snel in de gaten dat ze kunnen selecteren op gewenste werk- en drijfeigenschappen, vaardigheden, intelligentie, uithoudingsvermogen en een sterk 'eye'.

De hond waar het allemaal mee begon

Veel rassen kennen een hond 'waar het allemaal mee begon', een waaraan het ras zijn bestaan te danken heeft. Voor de Border Collie is dat Old Hemp, een in 1893 geboren driekleur reu, die al verrassend veel lijkt op de Border van vandaag de dag. Als volwassen hond is hij ruim 53 centimeter hoog en weegt circa 20 kilo. Zijn vacht is lang, glad en zwart-wit. Zijn uiterlijk is iets waar zijn

Schilderij van Richard Ansdell (1815-1885). Border Collies aan het werk op het eiland Sky, waar de weersomstandigheden onbarmhartig kunnen zijn.

fokker, Adam Telfer, niet zo op zal hebben gelet. Voor Telfer zijn de talenten van Old Hemp van cruciaal belang. Niemand anders dan Telfer zelf kan die talenten beter onder woorden brengen: *He flashed like a meteor across the sheepdog horizon. There was never such an outstanding personality.* In de literatuur wordt Telfer de man achter het ontstaan van de moderne Border Collie genoemd. Old Hemp legt de basis voor de zogenoemde Northumberland bloedlijn. Als hij in 1901 overlijdt gaat hij niet de geschiedenisboeken in dankzij een enorm aantal nazaten, maar wel als de Border Collie die zijn talenten niet hoefde te ontwikkelen door veel en langdurig trainen. Hemps talenten waren aangeboren; de droom van elke Border Colliefokker. Het werken met Border Collies zit in de familie; Adams vader, Walter Telfer, won in 1873 de eerste (vastgelegde) sheepdog trial. Die sheepdog trial wordt nog steeds jaarlijks georganiseerd in het graafschap Derbyshire.

Schape drijven en de showring

Bij andere rassen is het vaak The Kennel Club die het stamboek opent, maar bij de Border Collie is de International Sheep Dog Society (ISDS), opgericht in 1906, de initiatiefnemer. Dat is weliswaar een mijlpaal in de geschiedenis, maar het competitief schape drijven bestond al veel eerder.

Old Hemp krijgt nummer 6 in het stamboek en tot op vandaag de dag worden veel werkende Border Collies uitsluitend in het stamboek van de ISDS ingeschreven.

EYE

Met *eye* wordt het indringende staren bedoeld waarmee een Border Collie de schape fixeert. Een Border benadert de schape in een boog, blaft niet, bijt normaliter niet in de hielen (zoals de heelers), maar past een soort sluiptechniek toe. Zijn bewegingen doen denken aan een balletdanser in een moeilijke pas de deux. Deze unieke stijl van werken onderscheidt de Border van alle andere herdershonden.

Om in het stamboek van The Kennel Club opgenomen te kunnen worden, moet de hond al een ISDS-registratie hebben of moeten beide ouders in het stamboek van The Kennel Club zijn ingeschreven. De naam Border Collie lijkt bedacht te zijn door Mr J. Reidt, secretaris van de ISDS. Nummer 1 in het ISDS-stamboek is de teef Old Maid. In 1982 worden de eerste CC's voor Border Collies uitgereikt op de Crufts dog show.

Wie de geschiedenis van de Border Collie wil begrijpen, moet weten dat in Engeland de namen 'Border Collie' en 'Working Sheep Dog' vaak door elkaar worden gebruikt.

Ondanks het feit dat de ISDS zich altijd een fervente tegenstander van een rasstandaard heeft verklaard,

Detail uit 'Mid Day Rest', een schilderij van Walter Hunt. De jonge herder doet een middagdutje, terwijl zijn Border Collie alles in de gaten houdt.

Deze foto is gemaakt na afloop van een sheepdog trial, waarschijnlijk in Northumberland. Eerste van links is Adam Telfer, fokker van Border Collie Old Hemp.

BORDER COLLIE

Land van herkomst: Verenigd Koninkrijk.

Rasgroep: 1, Herdershonden en Veedrijvers.

Gebruik: oorspronkelijk het drijven en hoeden van schapen, nu bijna alle hondensporten, zoals werken met schapen in competitieverband, agility, obedience, flyball, heelwork to music, etc.

Eerste rasstandaard: International Sheep Dog Society (ISDS).

Rasvereniging: Border Collie Club Nederland

Website: www.bordercolliclubnederland.nl.

Rasvereniging Engeland: The Border Collie Club of Great Britain

Website: www.bordercolliclub.com.

wordt in 1976 toch een officiële rasstandaard opgesteld door The Kennel Club en wordt de Border als apart ras erkend. De FCI erkent de Border Collie pas in 1998. Het nationaal en internationaal tentoonstellen van deze pure werkhond is daarmee een feit. 3 CC's geven in Engeland recht op de titel Show Champion (Sh Ch), maar om de begeerde titel Champion (Ch) te krijgen, moet daarnaast met goed gevolg een working test worden afgelegd.

Showen met een Border Collie is in de twintigste eeuw een onderwerp dat soms nog een tikje gevoelig ligt; Nieuw-Zeeland en Australië hebben als eerste dat taboe doorbroken. Al vanaf de vroege jaren van de twintigste eeuw staan daar uit Engeland geïmpor-

teerde Borders in de showring. Engeland doet er langer over om gewend te raken aan een Border Collie in de showring.

De Border Collie in Nederland

Ook op oude Nederlandse schilderijen zien we herders met hun kuddes, vaak vergezeld van een hond. Op een Border Collie lijken ze echt niet. Die komt pas na de Tweede Wereldoorlog in beeld en voldoet niet altijd aan het begrip 'raszuiver'. Rond 1965 zijn er zo'n twintig Borders in Nederland. Er ontstaat een echte organisatie als Gerrit en Emy Dantuma zich met het ras gaan bemoeien. Eigenaren opsporen is een lastige klus, want die staan nergens centraal geregistreerd en men is afhankelijk van ontmoe-

tingen op activiteiten. In dit verband moet ook de naam van pionier Meta Posthumus Meyjes Granpré Molière worden genoemd. In april 1977 wordt de Border Collie Club Nederland (BCCN) opgericht. Men begint met ruim honderd leden; in het begin is er ook in ons land een zekere aversie tegen het opstellen van een rasstandaard. Het ligt voor de hand dat de jonge rasvereniging zich verwant voelt met de ISDS en daarmee contact zoekt. 1978 is een belangrijk jaar voor de BCCN: de ISDS accepteert de Nederlandse club en de Raad van Beheer verleent een erkenning aan de één jaar oude rasvereniging. In 1987 is er sprake van een volwassen club met meer dan 400 leden.

Richtingenstrijd

In 1978 wordt de eerste Sheepdog Trial in Nederland georganiseerd. Schapen (of ganzen) drijven wordt door veel mensen als een sport gezien, maar we moeten niet vergeten dat dit ooit gewoon een beroep was. Zonder veel

anderen te kort te doen, mag de naam van de herder Geert Reinders hier niet ontbreken. Vanaf de jaren zeventig levert hij topprestaties op dit gebied.

In de jaren tachtig krijgt de Border Collie te maken met een 'richtingenstrijd'. Alleen maar fokken voor herders en boeren is een optie, maar dit strookt in de praktijk niet met een ras dat geweldig aan populariteit wint, een rasstandaard kent en ook op schoonheidswedstrijden te zien is. De kynologen Roel van Veen-Keur en Loes van den Boogaard dragen bij aan de discussie; laatstgenoemde heeft een pragmatische oplossing en pleit voor een multi-purpose hond. Werken én mooi zijn. Dit in plaats van het oorspronkelijke Engelse standpunt: werk eerst en daarna eventueel mooi zijn. En onder werken moet dan méér worden verstaan dan alleen maar schapen

Mark Hayton, sheepdog trainer en boer in Yorkshire, met de cups die hij won tijdens de sheepdog trials. De foto is in 1935 genomen.

drijven. Het is een discussie die in veel rassen op hoge toon is gevoerd, maar bij de Border Collie speelt ook nog een rol dat de instincten die worden gebruikt bij het drijven van schapen volgens de deskundigen niet passen bij activiteiten zoals G&G, agility of flyball. De rasvereniging organiseert vanaf 1984 landelijke oefendagen en in 1987 wordt de eerste officiële kwalificatiewedstrijd gehouden. Sinds 1994 mogen Borders alleen aan wedstrijden meedoen wanneer ze een startlicentie hebben. Plaatsen waar vrijwel altijd Border Collies zijn te zien, zijn de velden waarop voor gedrag & gehoorzaamheid, agility en flyball wordt getraind. De nieuwste bezigheden waarin Border Collies excelleren zijn onder andere heelwerk to music en doggydancing. En, of dat nog niet genoeg is, er zijn ook Border Collies actief als lawinehond, hulphond en blindengeleidehond.

*“Het is te hopen dat de werkers en de showers elkaar vinden. Zo niet, dan elkaar met rust laten.”
Uit: Oog voor Passie – Border Collies in de Lange Landen.*

De wijsheid in pacht

De eerste Border Collie die in Nederland op een show verschijnt is Betty (*1971); zij is geïmporteerd door de

bekende kynoloog Joe Kat. Betty is tevens de eerste Nederlandse showkampioen. Erg ‘showminded’ is de BCCN niet; pas in 2000 organiseert zij haar eerste clubmatch. Eens per twee jaar wordt een openluchtshow voor herdershonden en veedrijverrassen georganiseerd, die de naam van Joe Kat draagt. In de jaren tachtig start ook bij ons de onvermijdelijke discussie over ‘werkhonden’ versus ‘showhonden’.

Een wijze uitspraak doet Henk Verhoeven in zijn boek *Oog voor Passie – Border Collies in de Lage Landen*. Ik citeer hem graag: “De werkers vinden dat ze de wijsheid in pacht hebben, omdat ze trouw zijn aan de oorspronkelijke taak en functie van hun ras. Daarbij vergeten ze echter dat de wereld er alleen maar voller en drukker op wordt, dus steeds minder plaats en gelegenheid biedt voor het werken. En negeren ze dat hun ras alleen maar populairder wordt, dankzij de mensen die de Border graag als huishond hebben, waar ze eventueel mee gaan sporten, maar zeker niet mee gaan werken.” ■

BEELMATERIAAL BIJ DIT ARTIKEL

Alle pogingen zijn in het werk gesteld om namen van fotografen/illustratoren van het beeldmateriaal te achterhalen. Dit is niet altijd gelukt. Wie recht op afbeeldingen meent te hebben, kan contact opnemen met de auteur: horter@tiscali.nl.